

BISERICA și ȘCOLA.

Fóia bisericescă, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 5197/1899.

Esamenul de cualificațiune cu candidații la preoție, prescris prin statutul organic și prin regulamentul spețial, să va ținea **Martți și Miercuri în 28 și 29 Septemvre st. v. a. c.** în localitatea îndatinată cu începere la 9 óre înainte de ameazăzi.

Ceea ce pe această cale să aduce la cunoștința tuturor, pre cari li privește.

Arad, la 4/16 Septemvre 1899.

Consistoriul eparchial gr. or.
rom. din Arad.

In situațiunea de astăzi a bisericii noastre.

Poporul român a avut pururia în vedere, că viața și desvoltarea sa este strêns legată de tária și puterea bisericii și de crescerea religiósă a tinerimii prin școlele noastre confessionale. În fața acestui nimerit felia de gândire al poporului nostru, este durere, pré cunoscut lucru, că duchul lumii de astăzi nu este cel mai favorabil desvoltării popórelor în spirit crestinesc. În fața acestui duch, strein de biserică și de mărețele ideale ce le urmăresce această dumneđeiescă instituțiune, biserică noastră luptă cu nenumărate greutăți în mersul ei spre desvoltare, — greutăți, de cari trebuie să ținem bine seamă, ca să le putem birui, și să-ne urmăm cu succes calea înainte spre desvoltare.

Una din aceste greutăți este fără îndoieală faptul, că poporul nostru luptă astăzi cu mari greutăți pre terenul vieții și desvoltării sale economice; ér lipsele pre terenul economic sânt aprópe totdeuna o pedecă pentru desvoltarea spirituală-morală a omului. De aceea biserică și școla noastră au însemnată da-

torință, ca în tóte acțiunile să țină cont de această împrejurare; și lupta contra curentelor greșite să-ncépă a-o paralisa prin un interes mai mare, decât s'a potut face acesta până acum, față de viața și desvoltarea poporului pre terenul economic. Nu dicem nimic nou, când cerem acesta, deórece sfânta evangelia Domnului lumină și îndreptariu trebuie să-i fiă omului întru tóte cestiunile și lucrările, dela cari depinde viața și desvoltarea sa în spirit crestinesc; ér în această desvoltare starea, în carea se găsesce poporul pre terenul economic încă își-are cuvêntul și pretensiunile sale.

Între împrejurările grele din trecutul poporului nostru nu s'a potut realiza mult în această direcțiune din simplul motiv, că întrégă activitatea bisericii și preoțimii noastre a trebuit să fiă îndreptată și concentrată întru a apéra și conserva ceea ce ne-a fost rămas din bătrâni. Și astăzi trebuie să fim cu tótă grija în această direcțiune. Sperăm însă, că fiind cu mai multă prevedere și putênd să ne emancipăm de unele mici scăderi, cari în rezultatele lor pot să aibă grele consecințe, putem să facem mult și cutezăm a afirma, că putem să facem totul și în direcțiunea, de carea vorbim.

În punctul acesta, așa credem noi, mai nainte de tóte este neaperat de trebuință, ca să-se formeze în preoțime, în învățătorime și în genere în inteligința noastră un curent puternic în această direcțiune, — prin carele se potem face și isbuti, ca biserică și școla să póta produce mai mult pre acest teren și în această direcțiune.

Nécazuri și greutăți avem astăzi destule; și în aceste necazuri, așa credem noi, că a sosit deja timpul, ca să-ne deprindem a judeca și a distinge bine

tot ceea ce se petrece în societatea noastră în toate direcțiunile, — să-ne dăm bine seama de tot ceea ce se petrece, și se lucrăză. Societatea, și spiritul, care după timp guvernăză societatea, are neapărat și de regulă multă influință și adesea hotărîtoria asupra ómenilor singuratecii, și asupra corporațiunilor și instituțiunilor chiar. Spritul, care dominăză după timp societatea, pôte, și faptice influințăză în mod favorabil, seau nefavorabil. Când spiritul societății este favorabil pentru lucrări bune, atunci toate instituțiunile bune își merg mersul lor normal și neconturbat, și se pot săvârși multe lucrări bune. Din contră când spiritul, ce dominăză societatea nu este favorabil pentru lucrări bune, atunci instituțiunile, cari au luat asuprași misiunea de a promova binele, sânt de regulă împedecate, și tot ceea ce bine se face, se săvârșese numai cu mari greutăți și cu puteri îndecite.

În anii buni vieța și activitatea economului este ușoră, pentru că îl-ajută timpul, și umblarea vremii și vremurilor. În anii răi însă lucrarea economului este grea și anevoioasă ; și în astfelu de ani economul, ca să-se pótă susține, și să pótă trăi, trebuie să desvólte îndecite forțe. Ceea ce sânt anii buni și anii răi în lumea fizică pentru economi, — aceea este pentru instituțiunile culturale spiritul bun, seau spiritul rău, care după timp guvernăză societatea. Un exemplu, credem, că ne va lumina și lămuri în acéstă privință.

În Roma vechiă, câtă vreme a ținut períoda republicii romane, spiritul, care domina societatea, pretindea în mod imperativ dela fie-care om, carele voia să-se valorizeze, și să-și pótă câsciga o anumită trecere, ca să lucreze mult, să observe cu tótă rigórea regulele celei mai stricte cuviințe, și în toate acțiunile sale să-fiă condus de cea mai perfectă omenă. Cu începere dela Nero, Caligula și Domitian însă acel nobil spirit, carele guvernase societatea în Roma vechiă, se schimbă și în locul lui întră un lung șir de ani răi în domeniul realității, ér cu acest nefericit spirit își-face loc decădinta moravurilor, cu consecințele ei : corupțiunea și apunerea falnicei societăți de odinióră a Romei vechi.

Creștinismul și biserica creștină lășit în mare măsură în statul roman în acéstă períodă se încercă a paralisa acéstă decădintă. Societatea păgână însă nu voiesce să-l înțelgă, făuresce ca lumii încontra bisericii creștine, — și prin intrigi țesute ținnic îi-succede, să pornescă góne sângeróse în contra creștinilor timp de aprópe trei veacuri ; ér când cu începere dela Constantin cel mare gónele încetăză și bi-

serica creștină devine dominantă, — păcatele vechi se strécóră și în societatea creștină ; și intriga și vanitatea omenescă dă naștere eresurilor. Biserica este împedecată prin eresuri în acțiunea ei salvatóriă ; și societatea se destrămăză.

Din acest exemplu se vede apriat, ce însemnăză, și câtă putere esercăză, și pôte esercia asupra mersului și lucrării instituțiunilor culturale spiritul bun, seau rău, de care este stăpanită societatea.

Lamurită fiind, credem în deajuns, influința, ce o esercăză asupra mersului și activității instituțiunilor culturale spiritul favorabil, seau nefavorabil, carele după vremi dominăză societatea, — constatăm cu mângăiäre, eă la noi, la poporul nostru, ceea ce se arată astăzi nefavorabil mersului și activității instituțiunilor culturale, nu sânt defecte, nu sânt scăderi plămădite în societatea noastră, ci sânt eflucul curențelor greșite, cari apasă astăzi asupra întregii Europe. Acestea sânt neapărat greu de combătut, dar cu grije, cu o lucrare consciențioasă și cu destulă prevedere, sperăm, și sântem convinși că pot să fiă biruite.

În punctul acesta, așa credem noi, — îndreptându-ne luarea aminte asupra situațiunii, în carea se află astăzi biserica, se pot multe schimba în spre mai bine. Începutul însă în ori ce cas este neapărat de lipsă să-l facem, îngrijind în prima liniă a lucra din toate puterile la ameliorarea stării economice a poporului.

Discusiune tipiconală.

În fóia noastră „Biserica și Școla“ nr. 35 din 29 aug. v. a. c. primesc răspunsul la întrebarea ce-am făcut-o părintelui protopopresbiter al Ienopoliei G. Gurban, în mod privat. Nu-am avut intențiunea, ca acéstă „întrebare“ să o discutăm în public ; ci sciindu-l de hu bărbat erudit, cu cunoscințe vaste în afaerile chemării sale, măestru de a ceti și între rënduri, am voit a-i cunóște părerea în această lacună tipiconală.

Acum punându-o părintele protopresbiter Gurban „la aprețierea *On public cetitoriu,*“ nu „mă voiu sili a-l combate,“ ci numai a arėta uele omisiuni din acel răspuns, la întrebarea mea.

Părintele protopop dice : „Tipiconul (Buda 1826 de C. Loga)la fóia 40 prescrie : De să va întempla chramul sântului de Luni în săptămána cea luminată până în domineca a 4-a după Pasci atunci rënduiaia chramului să cântă ca și a sântului George marelui Mucenic, precum arată Mineiul și Penticostariul.“

Acest pasagiu nu spune nici decăt că : litic în săptămána luminată nu să face ! ci la finea articlu

lui spune părintele protopop : — „Dar Penticostariul la pag. 10 pentru Bunavestire dacă ar căde în săptămâna luminată prescrie litie;” „*deci litia în săptămâna luminată nu e oprită, ci conceasă.*”

Nu se ocupă d nul protopop în espunerea sa cu basa întrebării mele că : dacă sărbătorea sântului George e chramul bisericii face-să litie, sau e oprit a să face litia în săptămâna luminată? Deci îmi-iau voiă a arăta eu ce ne spune Tipiconul compus de fericitul întru aducere aminte răposatul Archiepiscop și Metropolit al Bucovinei Silvestru Morariu Andrievici. — Cernăuț 1883. Ca manual de studiu în teologia din Arad ni s'au propus numitul Tipicon, care fiind estras, compus atât din esperința fericitului autoriu cât și din cărțile bisericesci cu destulă autoritate, — mă voiu folosi numai de acest Tipicon.

La pag. 77 este scris : „*spre ziua patronului bisericeii . . . se cuvine a să face priveghiare de totă noptea.*” La pag. 78 p. 2. este scris : *priveghierea de totă noptea se cuprinde din Serânda (vecernia) mare cu binecântarea pânilor, a vinului și a untului de lemn.*” La pag. 30 este scris : „*litia obișnuită cu binecuvântarea pânilor se cuvine a să face . . . spre ziua sântului, carele este patronul bisericeii, deși ar fi un sânt de rând.*” Tot aci mai în jos se spune : „*În bisericile de prin sate se cuvine a să face litia cu binecuvântarea pânilor cel puțin spre sărbătorile dumnezeesci și ale Născătoarei de Dđeu, spre zilele sântilor mai mari și spre ziua patronului bisericeii și al țării.*” — La pag. 29 § 33 : Cuvântul litie după rădăcina lui din limba greacă, însemnează în deobște cerere sau rugă, ăra rânduiala litiei se face parte intru mulțămire pentru bunătățile câștigate din bunătatea lui Dđeu, parte pentru apărare de-ore care primejdiă sau nevoiă.

Nici în un Tipicon n'am aflat exprimată părerea D-lui protopop : „*că adecă litia după tipic n'are loc.*” Unde este scris că o ast-feliu de slujbă frumôsă să nu se facă mai ales la chramul, patronul bisericeii chiar de ar fi și în săptămâna luminată, ci din contră la pag. 191 § 147. din Tipiconul fericitului Archiep. și Metropolit S. M.-Andrievici în Nota cetim : în săptămâna luminată e admisă litia la sărbătorea Bunei vestiri, cu atât mai vartos trebuesce a se face și la patronul bisericeii, căci după M. Christos pentru acea biserică patronul stă mai înțaiu. Dacă : „*abatere dela tipicul espus al săptămânei luminate se face numai cât pentru sărbătorea Bunei-vestiri și m. m. s. George*” (pag. 189.) cu atât mai vartos este admisă, ba trebuie să-se facă litia la patronul bisericeii.

Acastă controversă tipiconală se nasce de acolo că la pag. 192 § 148 este espus tipicul s. m. m. George, în care după a mea părere, câștigată numai din studiu, trebuie intercalat tipicul pentru patronul bisericeii espus la pag. 77, căci de voesce : „cel mai mare” pôte face chiar și privegherea de totă noptea.

Dinpreună cu Dl protopop „pun și eu o mea părere la aprețierea On. public cetitoriu al foiei „Bis. și Școla.” Cu bunăvoință primesc și mă interesez de aprețierile ori cui, — în special de a-le acelor din colegi, frați în Christos, a căror biserică iucă au de patron pe sfintul marele mucenic George, — făcute după date autentice, nu însă basate pe sofisme.

Tênerul preot.

Chestiunea esamenelor.

La adunarea generală a reuniunii învățătorilor noștrii ținută astă-vară la Moneasa, a ajuns în discușiune și chestiunea referitoare la dreptul de examinare la examenele finale. Ividu-se divergențe, s'a dat despărțimentelor reuniunii ca să se ocupe cu ea la adunările lor din toamna acăsta. D-nul Groșorean a sulevat acăsta chestiune în un articol publicat de noi în n-rul trecut al foiei noastre. Am mai primit în acăsta chestiune 2 articoli dela 2 inv. de frunte din diecesă. Și pentru-ca chestiunea să se pôtă desbata cât mai bine, îi puelicăm în cele ce urmează, revenind și noi ulterior asupra acestei chestiuni.

I.

Acastă chestiune importantă preocupă ađi reuniunile învățătorilor din patriă.

Reuniunea învățătorilor din comitatul Vas din motivele că :

prin forma de ađi a esamenelor autoritatea învățătorului, atât de necesară în educațiune, se reduce ; nu se ține cont de adevărata însemnătate și menițiune a esamenului ;

nu se ține cont de împrejurările locali, cu ocașiunea ficsării terminelor de esamene, prin ce aceste își perd totă însemnătatea ;

esamenele în forma usitată nu contribuesc cu nimic la ajungerea scopului, adecă la cultura generală, —

A propus comitetului central al reuniunilor învățătoresci din patriă, ca se întrevină la locurile competente pentru sistarea esamenelor, cu atât mai vartos, că acestea sunt scóse din us și practică în tóte țările civilizate din apusul Europei.

Comitetul central (országos bizottság) considerând inportanța chestiunei, a provocat tóte celelalte reuniuni din patriă să se pronunțe.

S'a și ocupat de acăsta chestiune până acum 45 reuniuni și anume :

4 reuniuni nu au aflat de motivată ștergerea esamenelor, și sau pronunțat pentru susținerea lor ;

22 reuniuni le-au aflat de superflue și dăunóse și au cerut sistarea lor ;

18 reuniuni au cerut schimbarea sistemului usitat, prin prefacerea esamenului în festivitate de încheiere a anului școlar.

Acăsta diu urmă opiniune a fost aprețiată și diu partea reuniunei învățătorilor dela școlele confessionale romano-catolice din Strigoniu, și au rđdicat-o la valóre de conclus, în adunarea lor generală ținută în anul curinte.

Dacă vom analiza cauzele de mai sus, vom vedea că acelea sunt motivate chiar și din punctul nostru de vedere, ca învățători conf. gr. ort. români.

Conducători de esamene la școlile comunale și de stat, sunt de comun ómeni străini de școlă, advocați, medici, notari, măestrii, ba în unele locuri chiar țărani. Aceștia în butul demnității lor, au început a-se ingera în dreptul de esaminare a învățătorului, și în necunoștință de cauză prin ingerința lor, de comun zădărnicesc succesul examenului, pe conta autorității învățătorului, pentru că: punem cazul, că învățătorul conștiu de chemarea sa, nu va permite ingerința. Poporul present va esplica cauza așa, că n'au permis conducătorului se întrebă pentru-că elevii nu știu nimic. De alta parte conducătorul jignit în autoritatea sa prin ținuta învățătorului, va face superiorității raport nefavoritor despre succesul examenului. Autoritatea învățătorului în ambele cazuri va fi subminată. Dar punem cazul că învățătorul va permite respectivului se pună întrebări școlariilor. La întrebările nepotrivite, ce se pot presupune din partea unui nepedagog, și răspunsurile vor fi nepotrivite. Óre nu merge acesta tot pe conta autorității învățătorului?

Éta deci adevărit motivul, că examenul în forma de ađi, nerespectând-se dreptul firesc al învățătorului, nu întărește, ci reduce autoritatea lui.

Ómenii presupun că examenul se face pentru a controla munca anuală a învățătorului. Va se dăcă învățătorului nu i-se consideră ori presupune nici atăta încredere în puterea spirituală, că dóră și fără examen ar face îndestul chemării sale.

§. 103. din Regulamentul nostru școlar pus în aplicare provisorie din partea Înaltului Congres național bisericesc, preciséză apriat scopul examenului. Éta cum: „Spre a face părinților cu puțință a constata mai cu iulesnire, încât școlă 'și implinește misiunea sa (*școlă dar nu învățătorul*) și pentru a stérni un interes mai mare și mai general pentru instituțiunile școlare, se va ținé la finea fiecărui an școlar un examen public.“

Școlă este o instituțiune publică pusă în serviciul vieții, la a cărei susținere contribuiesc toți, și așa scopul pentru care se ține examen nu póte fi altul de cât, cel prescriș în § citat mai sus, adevăc: Să dai fiecărui părinte ocaziune a se puté convinge, încât sunt adevărate presupunerile lui față de calitățile și puterile spirituale a-le fiului său, ce progres a arétat fiul seu față cu anul premers, și față cu alți copii ai vecinilor săi, că în cât sunt basate aspirațiunile lui față cu viitorul fiului seu, — ca din aceste convingeri se-și póta face programa dispozițiunilor necesare pentru creșcerea mai departe a fiului seu. Apoi, ca prin succesul splendid al examenului, să stérnim interese mai mare și mai general în inimile părinților față de școlă, va se dăcă: — mai mare de cât a avut până acu. Acest scop îl putem ajunge însă, numai dăcă vom nisui ca examenul să succedă cât mai bine și mai impunător. — De aci resultă că examenul trebuie să fie o prelegere publică sərbătórescă și bine succésă. Toți școlarii trebuie să răspundă

bine, pentru că numai așa fi încurágiám și pre dășii și pre părinții lor. Pentru aceea întrebările se fie puse conform calității și gradului de dezvoltare ale elevului. Și acesta o póte face numai învățătorul propunător, carele cunoșce tóte fazele de dezvoltare prin cari a trecut elevul.

Dăcă vom cerca că ținé-se cont de aceste și de prescriesele §-lui 103 din Regulament, ne vom convinge că nu. Conducătorii de esamene, — onóre excepțiunilor — vin la esamene se cualifice pe învățători, ca și când el ar face examen și nu școlarii.

Este învederat deci motivul că nu se ținé cont de însemnătatea și menițiunea examenelor, și că unii conducători vin la esamene să controleze și să esamineze pe învățători și nu pre școlarii. Adevăc esaminarea școlariilor a degenerat în inspectiunea învățământului și a funcțiunii învățătorului.

Se nu uităm însă că inspectiunea are se o facă inspectorul în decursul anului în timpul prelegerilor și nu la examen. Acesta datorință este impusă Dlor inspectori prin § 146 din regulamentul.

Apoi să se știe și aceia, că inspectiunea se face de specialiști și nu în presința părinților, va se dăcă nu e publică, ér examenul e public.

§. 104. din Regulament preciséză și dreptul de esaminare, pre carele conform firei lucrului îl asigură învățătorului.

De sine se înțelege că abateri dela aceste lucruri fireșci și prescriese regulamentare, forméză motiv de a-se cere ștergerea examenelor.

Dăcă inspectiunea s'ar face peste an, n'ar fi lipsă de inspector și comisar la examen. Examenul s'ar pune pe ultima đi de prelegere a anului școlar, și s'ar face cu scopul prescriș mai sus, sub președința preotului local în presința părinților. Și mai acomodat ar fi să se facă într'o Duminică după servițiul Dăesc în presința întregului public care a participat la liturgiă. Scopul în forma acesta ar fi și mai urmărit. Nefiind împreunat sau legat examenul de inspector, prelegerile ar dura în fie-care comună până în ultima đi de prelegere, și am cruța timpul ce se perde din instructiune, în comunele acelea unde se începe examenul mai de timpuriu. Ar fi anul școlar egal la fie-care școlă.

Examenul își perde însemnătatea și influința și prin aceea, ca inspectorul la compunerea programei de esamene nu póte ținé cont de împrejurările locali din fie-care comună. Pune termin pe o đi în care locuitorii sau părinții nu sunt disponibili, și nefiind acestia presentți, examenul nu póte satisface menițiunii sale, atăt de bine precisată în § 103 din regulamentul.

E evident dară, că examenul n'are menițiunea de a controla activitatea învățătorului. Scopul cel urmărit prin examen e cu mult mai sublim!

La școlile nóstre confesionale dăcă nu preste tot, dar cel puțin în parte s'a ținut cont de aceste prescriese, de aceea nici că sa reclamat óreși-cari schimbări în chestiunea examenelor.

În timpul mai nou însă unii protopopi inspec-tori, în hiperzelul lor, sau abătut dela ele, au dela-turat în examen pe învățator, și cu scop de a satis-face datorinței de inspecționare esaminează ei, sau prin incredințați de ai lor pe școlari în examen, și astfel învățătorul în școlă sa a devenit óspe, care stă cu mâinile în pept și se uită, cum se mândresc alții cu fructele osteneții lui, împărțându-l pre densusl numai cu răspunderea neajunsurilor constatate.

Acéstă împrejurare a îndeunat pre învățătorii rom. să se ocupe și ei cu chestiunea și importanța examenului, suscepându-o și în programa de muncă a reuniunilor lor învățătorești.

Prima rînduneauă s'a și ivit în numărul din Du-mineca trecută a foii „Biserica și Școlă“ sub titlu : „Esaminare la examen în școlile poporale.“ Și să te miri ! Un dascăl încă debutează pe lângă răpirea frumosului drept de esaminare al învățătorului

Apoi să se știe că noi nu suțem pentru șter-gerea examenului, ci încântați de frumosul scop ce-l urmărește, pretindem respectarea dreptului firesc al învățătorului, căci numai el pôte satisface recerin-țelor ce le pretinde scopul și demnitatea examenului.

Școlă este o grădină în care florile, legumele și pomii sunt școlarii. Învățătorul e grădinariul. El cultivă fieșce-care flóre, legumă și pom conform in-dividualității sale. Pliveșce, udă, stîrpeșce insectele stricacióse în decursul întregului an. Esamenul este recóлта sau culesul fructelor. După opiniunea Dlui Groșorean în tractatul seu privitor la acéstă chestiune, dreptul de culegere al rodului, nu este al grădina-riului care a cultivat grădina.

Nói credem, că numai grădinarul grădinei are dreptul de a lega cununi din florile cultivate de el, numai el are dreptul a dispune de rodul legumelor și a pomilor, ér cu voia lui și altul ori cine.

E destul de evidentă și de clară chestiunea în ceea ce priveșce dreptul de esaminare, și din punct de vedere natural și din punct de vedere legal. Cine se trudeșce a răpi învățătorilor acest drept, nu pôte fi în curat cu scopul cel mare al examenului, acela tinde la sdruncinarea demnității examenului și la subminarea autorității învățătorului.

Dl. Groșorean în tractatul seu nu face altceva decât defineșce scopul școlii; cătrăsfirșit a junge și la sco-pul examenului și recunoșce că examenul e oc onstatore a gradului de pregătire a școlariului, și totuși în pasa-giul din urmă îl dechiară de ocaziune de controlă a activității învățătorului. Va se dică nu e în curat cu scopurile ce le nrmărim prin examen și prin con-trolarea sau inspecționarea învățământului. Sunt două lucruri de sine statătóre acestea și nu este în in-teresul școlii a-le contopi.

Să nu credă Dlu Groșorean că noi am fi con-tra controlării sau mai bine đis inspecționării acti-vității învățătorului, ba din contră cerem inspecțiune cât mai strictă și désă, pentru-că șcim și cunoșcem înfluița ei, dar pretindem și cerem a nu-se face

aceia pe conta demnității examenului și a autorității învățătorului, ci facă-să în decursul anului conform prescrișelor regulamentare.

Cu cât este omul mai conșciu de chemarea sa cu atât mai bine știe să-și apere demnitatea muncii sale și sfințenia drepturilor sale.

Intreb acum pe Dl Groșorean, de ce în școle-le medii, în preparandii și deosebitele facultăți, pro-fesorii nu dau din mSnă dreptul de esaminare ? Au doră li frică că băeții nu vor șci răspunde la întrebările străinilor ? Óre de ce până la Dsa nu s'a aflat nime să introducă acest us, atât de fericitor pentru viață, chiar la facultăți de unde es elevii spre a ocupa funcțiuni și demnități în viață ?

Un grădinariu.

II.

Un obiect de discusiune potem zice virulent al învățătorilor întruniți estimp în adunarea generală dela Moneasa a fost, că cine să întrebe în examen învățătorul sau și comisarul ?

Și ca de regulă la desbateri — unul militéază pro altul contra — întocmai s'a întemplat și aci, — adecă unii au zis, că e bine să întrebe și co-misariul — deci nu numai învățătorul, alții din con-tră au pledat, că numai învățătorul. Isbinda deocam-dată a fost pe partea celor din urmă anume așa, ca în acest sens cauza să fie desbătută și singura-tec în adunarea despărțemintelor.

Părerea mea e, că nici unii nici alții n'au ra-ționat potrivit și dacă se pôte și mai réu cesti din urmă, cei dântăiu pentru-că n'au spus anume până unde, resp. cât pôte să se estindă comisariul cu în-trebările — iar cei din urmă pentru-că sunt prea exclusiviști !

Și 'nainte de a releva ceea ce ar cam fi de făcut în privința acésta — fie-mi permis a scóte în relief actuala stare a lucrurilor.

De facto în ținerea, decurgerea examenelor nóstre se pôte observa o anomalie, anume : în unele tracte punerea întrebărilor prea e rezervată învățăto-riului, iar în altele prea e exclusivă, concređută domnilor comisari didactici !

Scriu ce scriu mai mult din cele văđute decât auđite.

Deci din totul apare, că es la suprafață două inconveniente, două puncte extreme opuse și 'n mod adequat de păgubítóre pentru cauza învățământului.

În modul cum se procede în cazul prim păgu-bitor e pentru-că nepunënd întrebări nime altul de-căt învățătorul — ergo nici comisariul — acesta (învățătorul) : devine prea incređut în sine — în cele propuse și resp. în reușita examenului.

În asemenea casuri nu odată s'a potut observa, că elevilor se dau anume tese pe examen căci în-vățătorul dispune, el e domn. Nu-i vorbă examenul-est mod reușesce splendid, se'nțelege în formă și nu în fond. Și nu în fond, pentru-că în casuri ana-

lôge elevul temeinic (?) nu scie altă decât ceea, ce a recitat pentru examen și s'a gătat.

Precum reiese — conform acestui procedeu — totul se reduce la superficialitate, care atât e de dăunôsă pentru durabilitatea tenacitatea învățămîntului elementar sau cu alte cuvinte prin menționatul procedeu arătăm, că scim îmbêta lumea cu apă rece!

Bine e să ne ferim de atari lucruri căci la urma urmelor acelea decurg numai pe socotêla noastră.

Să luăm cazul al doilea, când adecă e domn și stăpân domnul „comisar.“

Aici experiem aceea, că precumpânind întrebările comisarului — căroră de sigur elevii vor satisface a cincea ca să nu zic a zecea parte — fiindcă știut este, că elevii mai bine, mai fluent pot răspunde la întrebările învățătorului lor — examenul se va fini cu eșec și respective numai indestulitor nu va fi pentru asistenți. Și neindestulitor pentru că examenul prin întrebările puse când din partea comisarului și mai mult a acestui din urmă — răspunsurile fiind parte întregi parte mance și parte nici-de-cum, examenul prin acêsta capêtă o față, culôre impestrițată ca să zicem așa. Și apoi opinia lumii (?) care în partea cea mai mare numai competentă nu e — e că învățătorul nu e harnic deși dinsul în proporția puterii sale a făcut cât se cuvine.

Că tôte acestea ce consecințe pot să aibă față de persôna — autoritatea respectivului învățător, ușor va afla ori cine numai nițică prevedere să aibă!

Și precum din totul reiese învățămîntul în mersul său în ambele aceste direcțiuni e grav paralisat.

Noi nu suntem pesimiști și cu atât mai puțin optimiști și deci mai consult ar fi să ne alegem calea de mijloc pe carea cernêndu-o bine — aceea să ne fie directiva în ținerea examenelor resp. în afacerea cu comisari.

E drept, că legile nôstre școlare — regulamentul permit ca în examen să pôta întreba afară de învățător și un alt individ pricepător, prin urmare și comisarul, dar' răul tocmai acela e și aci, că nu se spune aname, că la un obect respectivul examinător cam cât se pôte estinde cu întrebările.

Deci între împrejurările actuale cine va putea contesta, că reușita examenului nu e pendentă și dela atitudinea respectivului comisar?

Dar' să nu ne depărtăm de obect!

Examenul final — putem zice e quasi un seceriș al școlii prestat de învățător rezultatul cărui seceriș îl pôte caracteriza — califica pe învățător de vrednic ori slab — deși acêsta nu sustă între tôte împrejurările, căci vrednicia ori nevrednicia unni învățător nu se pôte concluda, deduce numai din asistarea la un examen ori două.

Luând dar' în considerare, că examenul e un product- rezultat la prestarea căruia s'a lucrat un an de zile minus două luni — conform angajamentu-

lui meu de mai sus — recomând în atenția celer interesați următoarele :

a) Unde ținerea examenului resp. examinarea se întêmplă după consemnarea — conspectul elevilor și al materialului deja propus, (căci acêsta ar fi cea ma justă procedură pretutindene și pentru toți d'opotrivă) acolo întrebările comisariului la un obiect de învățămînt să fie 2 sau cei mult 3.

b) La din contră — unde examinarea decurge altfel decât cea descrisă sub a) acolo întrebările examinătorului (strein) pot să atingă duplul lui 3 — adecă 6.

În cazul prim, când adecă examinarea se întêmplă astfel, că se spune anume, care copil din care clasă, și ce să răspundă — așa cred e de ajuns că respectivul domn înșpector comisar să se convingă despre temeinicia — înțelegerea celor propuse, și apoi mai adaugând și aceea, că respectivul examinător la fie-care obect e în drept a pune și 2—3 întrebări pentru a-se convinge și mai bine despre înțelegerea lucrurilor — e tocmai destul!

Apropos observ, că acêstă procedură se practică în tractul Chișineu!

Pentru cazul al doilea, când examinător e învățătorul — deci el provocă pe care să răspundă și ce — aci întrebările comisarului la un obect, pot să atingă cum am zis mai sus și Nr. 6, fiindcă aci la tot cazul e nevoie de o mai mare controlă ca cum e în cazul prim.

Și așa cuget, că atât prin procedeu de sub a) cât și prin cel de sub b) ori cine se va putea convinge în de-ajuns, că respectivul învățător în decursul anului totuș n'a moțăit în școlă — înțelegând aici exclusiv pe cei, cari își implinesc datorința.

Am scris acestea și din împrejurarea, că idea de față sulivată fiind — cum am zis la început — în adunarea generală de estimp, când totodată s'a decis desbaterea ei și singuratec — în adunarea despărțămintelor — acum așa zicând în ajunul adunării de tómnă a acelor despărțăminte — nu cred a nu fi cătu-și de puțin binevenită.

C.

D I V E R S E.

* *Prea Sântia Sa* Domnii Episcop diecesan *Iosif Goldiș* a plecat Vineria trecută cu trenul de ameași la Oradea-mare, și astăzi va efeptui actul sfințirii bisericii nou zidite în comuna *Bratea* protopresbiteratul Peșteșului.

Dumineca viitoare va escurge la *Beiuș* pentru a efeptui actul sfințirii a lumneului nostru diecesan de acolo.

* *Invitare de prenumeratiune* la opul „*Pre-dice Ocasionali și Funebrale*“ de Dr. Em. Elefferescu profesor. Trăim într'o secetă literară îngrozitoare, căci trec luni, ba chiar ani până se apară ceva pe terenul literaturii nôstre, ceșjar' atrage deosebita atențiune a publicului

cetitor. Puterile autorilor noștri de astăzi parte absorbite de politica militantă, parte de deosebitele dătorințe ce li se impun pe toate terenele de viață și de activitate, sunt atât de resirate în luptele purtate în atâtea direcțiuni, încât astăzi nu putem observa o concentrare a acestora pentru a putea produce pe câmpul literaturii noastre ceva folositor.

În sgomotul luptelor pentru viața de mâne și conform promisiunii ce am dat în prefața opului de Predici pe toate Duminecele și Sărbătorile de preste an, ce au apărut în an. 1894; m'am decis a pune sub tipar un op de predici ocazionali (predice funebrale, de cununii, a Săntirii de biserici, începutul an. școlastic, introducerea în parohie etc.) pe cari în curând îl voi da în mâinile On. Cler român spre apăsare și folosință.

Opul conține 30 predice pentru diferite cazuri de morțe, 12 predice pentru cununii, 3 predice pentru sfinții de biserici, 5 predice pentru introducerea în parohii, o predică pentru începutul an. școlar, o predică pentru ajutorarea bisericii. În total 52 predice, cari vor rezulta circa 20—21 côle tipărite în 8° mare.

Prețul de abonament pentru Austro-Ungaria e 1 fl. 50 cr. ér' pentru România 4 franci — lei noi.

Respondând suma anticipativă opul se va trimite în leg. † francat, la din contră cu rambursă.

București, Aug. 1899. — Cu distincă stimă Dr. Em. Elefterescu, profesor. — La redacțiunea fôiei noastre încă se află o listă de prenumerațiune, și acei d-ni cari doresc să-și procure aceste predici să pot adresa s'au direct la tipografia „Aurora” din Gherla sau și-o pot procura prin noi.

† *Caz de morțe.* Soția d-lui jude de tribunal Badila din Sibiu d-na Ioana Badila după grele și îndelungate suferințe a încetat din viață în 20 Septembrie a. c. în al 46-lea an al etății. Răposata era o distincă matronă a elitei române. Prin dispozițiile sale testamentare a denumit ca erede universal „Asociațiunea” noastră testându-i o avere de cel puțin 35 mii floreni. Rămășițele pământesti a-le nobilei defuncte s'au depus cu solemnitatea meritată în 22 Sept. în cimiteriul gr. or. din suburbiul Pôrta-Turnului din Sibiu.

În veci amintirea ei!

* *Revisuirea procesului lui Isus Nazarineanul.* Precum cetim în „Neue Freie-Pressé”, jidovii din Odessa au ținut mai zilele trecute e adunare, în care s'au ocupat în deosebi cu cestiunea Dreyfuss. Cu această ocaziune un tînăr dintre cei mai cu dare de mână din ei a ținut un lung discurs, în care a căutat să documenteze, că triumful jidovilor în afacerea revisuirii procesului căpitanului Dreyfus, li impune jidovilor datorința irevocabilă de a se gândi serios asupra unei nedrepte sentențe de morțe pronunțată acum 1898 ani și prin urmare de a revisui procesul lui Isus Nazarineanul. Deși Jidovii ortodocși au combătut vehement (!) pe orator, ideile acestuia au produs atâtea însuflețire mai ales în generațiunea mai tînără, încât la moment s'a constituit o societate specială cu scopul de a se ocupa mai serios cu noaua idee, adoptând numele de „revisioniști” spre deosebire de ceilalți.

Am dori foarte să se convingă pe deplin despre adevăr și despre „dreptatea” lor de atuncia!

† *Necrolog.* Parochul gr. or. român din Izvin, părintele George Pigli, a răposat Vineri în 3/15 Septembrie a. c. în etate de 55 ani și 33 al preoției. Decedatul era un preot blând și a căutat în totă viața s'a

număi dorita pace, drept ce a și fost stimat și iubit de popor. Il deplâng: fiica sa Tiberia și consoțul ei Vasile Terebenț, candidat de preot; surorile și consoții acestora Maria căsăt. Ioan Bulgea învățator pensionat în Buzias, Maera căsăt. Ioan Pisat inv. în Hițiaș, Elena căs. Ioan Mateica inv. în Izvin; apoi numeroși nepoți și nepoțe, precum și alte rude și cunoscuți. — Duminecă în 5/17 Septembrie a. c. la ora 9 a. m. răposatul condus din casa mortală în biserică asistând părinții preoți Nicolau Darabanț din Izvin, Iuliu Țoldan din Remetea și Iosif Petcu din Bazos, prin cari s'a oficiat apoi s. liturghie. La ora 1/2 pe 4 p. a. s'a oficiat actul funebrel. A funcționat părintele protopresbiter tractual Dr. Traian Putici, cu asistența preoților Nicolau Darabanț din Izvin, Ioan Istin din Mehala, Victor Russu din Uttvin, Dimitrie Ioanescu și Iuliu Țoldan din Remetea, Georgiu Russu din Șag, Cornel Gherga din Bucoveț, Iosif Petcu din Bazos și I. Mateiu din Fabricul-Timșorii. Dintre învățatori: Ioan Mateica cu corul său din Izvin, Ioan Surdu din Bucoveț, Nicolau Nicorescu din Remetea, Aurel Badescu din Bazos, Alexiu Putici din Ianova, și Mateiu Ilcău inv. pensionat în Petroman. Publicul a venit să asiste în număr considerabil. La finea serviciului divin părintele protopresbiter Dr. Traian Putici cu cunoscuta-i oratorie a ținut o frumoasă cuvântare funebrelă. În veci amintirea lui!

* **Anunț.** Epuisându-se total ediția de probă din ABCdarius de Iosif Moldovan și consoții, s'a pus sub tipar și va apare în curând **EDIȚIA II**, — la care s'au ținut în vedere și observările critice făcute acestui ABCdarius. În numele autorilor: *Iosif Moldovan, Nic. Ștef.*

C O N C U R S E.

Se publică concurs pentru ocuparea stațiunilor învățătoresci cantonale din comunele Călăcea. Salariul în numărari 300 fl. cuartir acomodat cu grădină de legumi și stolele cantonale usuate, termenul de alegere în 3/15 Octomvre a. c.

Șiad-Rogoz, dela Șiad în bani gata 123 fl., 12 cubule bucate, 1/2 grâu 1/2 cucuruz à 5 fl.; 1 holdă de pământ arătoriu 8 fl.; 3 s. de lemne 7 fl.; 84 porțiuni de fân à 20 cr. și stolele cantonale; dela Rogoz: 100 fl., locuință corăspundătoare cu grădină de legumi alegerea se va ținea în 3/15 Octomvre a. c.

Recurenții sunt poștiți ca până la alegere în cutare Dumineca ori sərbătore să-se prezente la sf. biserici spre a-și dovedi desteritățile în cântare și tipic. ér recurrencele adresate comitetelor parochiali să-le înainteze la subscribul în F.-Győrös, p. u. Tenke.

F.-Giriș, 3/15 Septembrie 1893.

Pentru comitetul parochial:

Petru Serbu, m. p.
prot. inspect. de școle

—□—

Pentru vacanta parochiă de clasa II din Jermata, în protopresbiteratul Ienopolei, prin această se escrie concurs până la 30 de zile dela întâia publicare.

Venitele incopeiaste cu această parochiă sunt: a) o sesiune pământ arătoriu 256 fl.; b) despăgubire din pășunat 80 fl.; c) birul dela 80 case câte o măsură parte

grâu, parte cucuruz 80 fl.; d) stolele indatinat 200 fl., suma 616 fl.

Recurenții proveđuți cu testimoniu de cualificațiune pentru parochii de clasa II. — sunt avisați a-și substerne recursurile lor pe calea P. On. Oficiu protopresbiterial din Ienopolea (Borosjenő) și a se presenta în st-a biserică, ca prin predică ori prin cântare să se facă cunoscuți poporului; totodată sunt poftiți a nu face visite pe la familii, numai unde vor fi anume poftiți.

Jermata, la 4 Septemvre 1899.

Comitetul parochial.

Cu șcirea mea: CONSTANTIN GURBAN, m. p. ppresb.

—□—

Pentru indeplinirea stațiunei învățătorești la școla rom. gr. or. confesională din comuna Petiș (protopresbiteratul Lipovei) se escrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare.

Emolumintele anuali impreunate cu această stațiune sunt: 1) Salar anual în bani gata 250 fl.; 2) 2 jugere de pământ (livadă) cu un venit anual de 15 fl.; 3) 20 metri de lemne din care are a-se încălzi și sala de învățământ; 4) Cuartir liber în localitatea școlei cu grădină de legumi.

Recurenții, cari doresc a ocupa acest post de învățător sunt avisați ca recursurile lor instruite conform dispozițiilor legale în vigoare, și adresate comitetului parochial din Petiș, se-le subscrină subscrisului protopresbiter inspector școlar în Lipova (B.-Lippa) precum și se îndatoréză a-se presenta în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sfta biserică din Petiș, spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

Petiș, în 22 August 1899.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: VOICU HAMSEA, m. p. protop. inspect. școl.

—□—

Pe baza ordinațiunei Ven. Consistoriu gr. or. din Oradea-mare dtto 24 August (5 Septemvre) a. c. Nr. 816. se escrie concurs pentru stațiunea învățătorească din comuna Copacel tractul Pesteșului comit. Bihor cu termen de alegere pe 26 Septemvre (8 Octomvre).

Emolumintele impreunate cu acest post sunt: în bani gata 180 fl. 2) 12 cubule cucuruz sfârmat ă 5 fl. — 60 fl.; 3) pământul învățătorec fânaț și arător 60 fl, suma 300 fl., afară de acesta stolele cantonale dela mort mare 50 cr. dela mort mic 20 cr.

Cei-ce doresc a ocupa acest post vor avea a-și trimite recursurile lor proveđute cu documentele recerute până la terminul sus amintit adresate Comitetului parochial la subscrisul în Lugașul superior p. u. Élesd, și a-se presenta în vre-o Duminecă ori Sârbătoare în sft. biserică de acolo pentru de a-și arăta desteritatea în tipic și cântare.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: TEODOR FILIP m. p. protop.

—□—

Să escrie concurs pentru stațiunea învățătorească din comuna Hodiș. Emolumintele la acest post sunt: 1) bani gata 120 fl., 2) 12 șinice bucate parte grâu parte cucuruz prețuite în 72 fl. v. a.; 3) 5 orgii de lemne pentru învățător și sala de învățământ; 4) 16 jugere pământ, arători și fânaț; 5) pentru conferință 6 fl.; 6) scripturistica 3 fl.; 7) dela înmormântări mici 20 cr., mari 40 cr., cu liturgie 60 cr., cuartir liber cu grădină de legumi.

Recurenții au a se presenta în biserică în vre-o Duminecă ori sârbătoare spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic până la 26 Septemvre st. v. când va fi și ziua alegerii, recurenții își vor trimite recursurile comitetului

parochial pe calea Mult On. Domn Axentiu Chirila inspector de școle în Șilindia Com. Aradului.

Hodiș, la 29 August st. v. 1899.

Teodor Țisca, m. p.

Ioan Popovici, m. p.

notar ad hoc la com. par.

preot. preș. com par

În conțelegere cu mine: ACSENTIE CHIRILA m. p. inspector școlar.

—□—

Pentru indeplinire definitivă a stațiunei învățătorești gr. or. rom. diu Sititelec, com. Bihor, protopopiatul Tinca pe lângă următoarele emoluminte: 1) Dela 110 familii câte 2 fl. = 220 fl.; 2) 13³/₄ jug. pământ, = 60 fl.; 3) stole cantonale = 20 fl.; 4) pentru încălđitul școlei 18 floreni.

Reflectanții vor avé a-se presenta în vre o Dumineca ori sârbătoare în biserică, ér recursurile vor avé a-le substerne subscrisului protop. în Méhkerek, u. p. Kőtegyám până în ziua 26 Sept. (8 Oct.) 1899 când va fi și alegerea.

Sititelec, 5 Sept. n. 1899.

Com. parochial.

În conțelegere cu mine: NICOLAE ROCSIN, m. p. prot.

—□—

Pe baza hotărârii Ven. Consist diecesan Nr. 4665/899 se escrie prin acesta concurs pentru ocuparea a lor două posturi învățătorești la școlele populare române gr. or. din Macea (cottul Arad) cu termen de alegere pe 3/15 Octomvre a. c.

Emolumintele impreunate cu fie-care din aceste posturi sunt: salar în bani gata 350 fl.; pentru conferințe 10 fl.; pentru scripturistica 6 fl.; 4 orgii de lemne; cortel liber cu grădină și competențele cantonale dela înmormântări.

Reflectanții la aceste posturi, să-și trimită recursurile lor ajustate după cerințele legilor școlare, adresate comitetului parochial din Macea, la subscrisul protopresbiter în Chișineu, ér până cu 8 zile nainte de alegere să se prezente în s. biserică din Macea pentru a-și arăta desteritatea în tipic și cântări.

Macea, 8/20 August 1899.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: Dr. IOAN TRAILESCU, m. p. protopop, inspector școlar.

—□—

Pentru deplinirea definitivă a postului învățătorec din comuna Drăgoești protteratul Belințului se escrie concurs cu termen de alegere de 30 de zile dela prima publicare.

Emolumintele impreunate cu acest post sunt: a) în bani gata 172 fl. 50 cr.; b) diurne pentru conferința 5 fl. v. a.; c) paușal de scris 5 fl.; d) pentru adunarea generală 5 fl.; e) 15 meți grâu și 12 meți cucuruz; f) 2¹/₂ jughere pământ arătoriu; g) 25 metrii lemne din cari are a se încălzi și sala de învățământ; h) cuartir liber cu grădină de legumi.

Reflectanții la acest post vor avea a și însinua recursurile lor instruit conform Statutului organic P. On. D. adm. protop. Lucian Șepetan în Chiseteu, având dênșii în vre-o Dumineca ori sârbătoare a-sé presenta în biserică din loc spre a-și arăta desteritatea lor în cântare și tipic.

Preferința vor avea la alegere cei cari posed desteritate de a instrui și conduce corul vocal bisericesc.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: LUCIAN ȘEPETANU, m. p. adm. protopopesc.

—□—